

rezzan gümgüm

DAĞDAKİ KEÇİ GÖKTEKİ AY SUDAKİ BALIK

GOAT ON THE MOUNTAIN
MOON IN THE SKY
FISH IN THE WATER

27 Nisan *April* - **24** Haziran *June*
2023

DAĞDAKİ KEÇİ GÖKTEKİ AY SUDAKİ BALIK

rezzan gümgüm

Dağdaki Keçi, Gökteki Ay, Sudaki Balık sergisi üzerine çalışmaya 2021 yılında bir araştırma ile başladım. Mizur/Munzur Nehri üzerine yapılması planlanan baraj ve HES'ler, Munzur Gözeleri Rekreasyon Projesi, dağ keçilerinin katledilmesi ve madencilik projelerine karşılık, Dersim halkının inancı ve doğaya attıkları kutsallık, beni insan ve doğası arasındaki ilişkiyi araştırmaya yönlendirdi.

Ekolojik yıkımın her yönden devam ettiği Dersim'de, animist özellikler barındıran Rê/Raa/Yol inancına göre dağ keçileri, güneş, ay, dağ, taş, ağaç, su kutsaldır. Kişisel hafızamdaki hikâyelerin patikalarını takip ederek, Dersim'de doğa ve inanç arasındaki ilişkiyi irdelemek ve görünür kılmak üzere araştırmaya koyuldum. Süreç boyunca köylere ve kutsal mekânlara yaptığım ziyaretler sırasında karşılaştığım insanların anlattıkları ve ritüelleri, coşkun akan su, taşlar, dağlar, güneş ve yaban keçilerinin yanı sıra biriktirdiğim imgeler, nesneler ve bitkiler benim için farklı iletişim yolları açarken, yeni anlamlara da kapı aralamaya başladı.

Dağdaki Keçi, Gökteki Ay, Sudaki Balık sergisi ile Mizur/Munzur Nehri ve suyu, kırmızı benekli alabalıklar ve dağ keçileri gibi doğadaki canlı veya cansız tüm varlıklara atfedilen kutsiyete, ve onları tehdit eden barajlara, HES'lere, dağ keçisi avlama ihalelerine ve madencilik projelerine dikkat çekiyorum. Dersim'de ekolojik tahribata sebep olan tüm bu uygulamalar, çevresel bir çöküşe yol açmanın ötesinde kolektif hafızanın kutsal mekânlarına da zarar veriyor.

Antropolog Ahmet Kerim Gültekin'e göre Dersim'de Alevilik algısında, "kutsal mekân" kültürleri yüzyıllar boyu "ziyaretler" dolayımı ile vücut bulmuşlardır.¹ Gültekin, Mircea Eliade'yi referans alarak "kutsal mekân, insanın ve insan toplumsallığının mekân boyutuyla ontolojik kuruluşudur." der.² Ali Rıza Aslan'ın cümleleri ile "Bütün Dersimliler için 'Çeme Muziri', 'Kemer Duzgını', 'Gola Buyere', 'Koe Jele', 'Koe Bağire' hem kutsal hem de koruyucudur. Atalarımızdan bu yana bize tanıdık gelen ama atalarımızla bizi koruyan, bizle birlikte çocuklarımızı, torunlarımızı koruyacak, kucaklayacak, zorluklarımıza karşı kanat gereceklerdir. Onlar, bütün Dersim'i her türlü kötülükten, zulümden koruyan, kollayanlardır."³ İnsan; zaman, mekân ve ilişkiselik içinde bir canlı. Kutsal coğrafyaya ve doğaya yapılan her müdahale, kolektif mekânların ortadan kaldırılması ya da kullanımının sınırlandırılmasına neden olduğu için, doğrudan doğaya, insana ve inanca yapılan şiddetli bir saldırı olarak görülebilir.

Antropolog Dilşa Deniz, "Dersim'de Su Kutsiyeti, Mizur/Munzur Nehri ilişkisi anlamı ve kapsamıyla baraj/HES projeleri" adlı makalesinde şuna işaret eder: "İnsani/

1 Gültekin, A. K. *Tunceli'de Kutsal Mekân Kültü*, Ankara: Kalan Basım Yayın, 2004.

2 Gültekin, A. K. *Kutsal Mekânın Yeniden Üretimi*, İstanbul: Bilim ve Gelecek Yayınları, 2020.

3 Aslan, A. R. "Munzur Baba'nın Kırveleri Küçük Gurbet Kuşları" (2009) *Munzur (Dersim Etnografya Dergisi)* 2009, no. 1 içinde, Ankara: Kalan Yayınları, 2009.

ölümlü bedenini orada yitirip, dağın içinden yeni, ölümsüz bir beden olarak yeryüzüne yeniden doğuşun/bedenlenmenin, su/nehir formunda belirmesi ve su üzerinden yapılan bu güncelleme ile sonsuzluk döngüsüne ulaşılması; su, kutsiyet ve yaşamsallık matematiği açısından anlamlıdır. Sonsuzluk söylemi ile kurgulanan yeniden doğumla Mizur/Munzur, Dersim coğrafyasında bir nehir olmaktan öte koruyucu bir beden olarak, tüm Dersimlilerin ve Dersim coğrafyasındaki tüm canlıların hayat bulduğu/kurduğu ve kurtardığı bir tanrısal form haline dönüşmüştür.”⁴

Dersim’de doğaya ve biyoçeşitliliğe bağlı bir yaşam ağı var ve aksi takdirde yaşamın devam etmesi oldukça güç. Öte yandan, Dersimlilerle doğa arasındaki bu diyalog, biyoçeşitliliğin devamlılığı için de büyük önem taşıyor. Doğaya ve kültüre yapılan çeşitli müdahâleler ve aralarındaki ilişkinin yok sayılması, türler için yok oluş riskini artırıyor. Bugün, Rê/Raa/Yol inancı ve ona öncül inançların (Urartu, Zerdüştî, Êzîdî) mirasının farklı formlarda devam etmesi, doğanın korunması ve sürdürülebilir kullanımına katkı sağlıyor. Bu inanca göre, doğa evrenin bir bileşenidir ve insanlar da bu doğanın bir parçasıdır. Doğâ, tüm çeşitliliği ile yaşamın kaynağıdır, iyileştirici, koruyandır, ve bundan dolayı ona saygı gösterilmelidir.

Sergideki videolar ve yerleştirmelerle, Dersim’deki kültürel ve biyolojik çeşitliliğe, doğa ve yerel kültürün iç içe geçtiği gündelik yaşama dikkat çekmek istiyorum. Buna paralel olarak, küresel biyolojik çeşitliliğin kaybolmaya yüz tuttuğu bir zamanda, dünya ile kurulan ilişkinin epistemolojik köklerini yeniden düşünmenin ve sanat aracılığıyla ortaya yeni önermeler çıkarmanın gerekliliğine işaret ediyorum. Oluşturduğum görsel anlatılarda hem özne hem de kolektif hikâyeleri vurgulayarak, başka bir anlatıma imkân sağlamanın, kültürel referanslar üzerinden yaşadığımız coğrafyaya, doğaya ve kültüre yapılan müdahaleleri sorgulamanın yollarını araştırıyorum. Çalışmalarım, Dersim kültürünün farklı yönleriyle özgün bir diyalog kurmaya ve bir bütün olarak canlı veya cansız tüm varlıklara, doğaya ve insana uygulanan şiddetin görünmezliğini kırmaya çalışıyorum. Sergideki işleri sürdürülen uzun soluklu bir sanat araştırmasının sonucu değil, bir başlangıcı olarak görüyorum.

4 Deniz, D. *Sudan Sebepler*, der. Cemil Aksu, Sinan Erensü, Erdem Evren, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.

GOAT ON THE MOUNTAIN
MOON IN THE SKY
FISH IN THE WATER

rezzan gümgüm

The exhibition *Goat on the Mountain, Moon in the Sky, Fish in the Water* started as a research project in 2021. I was led to this research on the relationship between humans and nature by the faith of the people of Dersim and the sanctity they attribute to nature, as well as the dams and hydroelectric power stations planned to be built on the Mizur/Munzur River, the Munzur Springs Recreation Project, the slaughtering of mountain goats and the ongoing mining projects in Dersim.

In Dersim, where ecological destruction continues in every direction, mountain goats, the Sun, the Moon, mountains, stones, trees and the water are sacred according to the faith of Rê/Raa/Yol, which has animist qualities. I initiated my research by tracing back stories in my personal memory with the intention to examine and make visible the relationship between faith and nature in Dersim. Throughout the process, the accounts and rituals of the people I encountered during my visits to the villages and holy places, the images, objects and plants I collected, as well as the rushing water, stones, mountains, sun and wild goats, introduced me to different channels of communication and new ways of interpretation.

I started my research process by tracing back similar stories in my personal memory with the intention to examine and make visible the relationship between faith and nature in Dersim. The accounts and rituals of the people I encountered during my visits to the villages and holy places, the images, objects and plants I collected, as well as the rushing water, stones, mountains, sun and wild goats, introduced me to different channels of communication and new ways of interpretation.

With the exhibition *Goat on the Mountain, Moon in the Sky, Fish in the Water*, I call attention to the sanctity of all living and non-living beings in nature, such as the Mizur/Munzur River and its water, the Mediterranean trout and the mountain goat, and the dams, hydroelectric power stations, mountain goat hunting auctions and mining projects that endanger them. All these ecologically destructive practices, cause not only an environmental collapse in Dersim, but also damage the sacred places that constitute its collective memory.

According to the anthropologist Ahmet Kerim Gültekin, in the understanding of Alevism in Dersim, “sacred place” cults have been embodied for centuries through “visits.”¹ In reference to Mircea Eliade, Gültekin writes “a sacred place serves to ontologically establish the human and its sociality through space.”² In the words of Ali Rıza Aslan, “For people from Dersim, ‘Çeme Muziri’, ‘Kemer Duzgını’, ‘Gola Buyere’, ‘Koe Jele’, ‘Koe Bağire’ are both sacred and guardians. They have been known to us for generations, guarding us, our ancestors, children and grandchildren, taking us under their wings against challenges. They are the protectors of Dersim against

1 Gültekin, A. K. *Tınceli'de Kutsal Mekân Kültü*, Ankara: Kalan Basım Yayın, 2004.

2 Gültekin, A. K. *Kutsal Mekânın Yeniden Üretimi*, İstanbul: Bilim ve Gelecek Yayınları, 2020.

all forms of evil and cruelty.”³ Humans exist in time, space and relationality. Every intervention in their sacred geography can be seen as a direct, violent attack against nature, people and their faith, as it results in the destruction and/or restriction of their collective spaces.

In her article titled “The Sanctity of Water in Dersim, in the context of the relationship between Mizur/Munzur River and dam/HEPP projects”, the anthropologist Dilşa Deniz suggests that “The way the human/mortal body is lost and reborn/reembodied as an immortal body in the form of water/a river originating in a mountain, and as such becoming part of an infinite cycle, is significant for the reasoning around water, sanctity and life. Through this rebirth that is built on the discourse of immortality, Mizur/Munzur becomes more than a river, and is regarded as a divine form who is the source and saviour of, as well as constituted by, all the people and beings living in Dersim.”⁴

In Dersim, there is a web of life that depends on nature and biodiversity, which can hardly continue otherwise. On the other hand, this dialogue between the people and nature of Dersim is also of great importance for the preservation of biodiversity. Various types of intervention on nature and culture that ignore the relationship between the two, increase the risk of species’ extinction. Today, the persistence of the faith of Rê/Raa/Yol and its predecessor beliefs (Urartian, Zoroastrian, Êzidi) in different forms contributes to the conservation and sustainable utilisation of nature. According to the faith, nature is a component of the universe and humans are only a part of this nature. Nature, in all its diversity, is the source of life, it heals and preserves, and therefore should be respected.

With the videos and installations in this exhibition, I would like to draw attention to cultural and biological diversity, and the daily life in Dersim where nature and the local culture intertwine. On the other hand, I allude to the importance of reconsidering the epistemological roots of our relationship to the world, and putting forth new propositions with the use of art at a time when global biodiversity is on the verge of disappearance. In my visual narratives, I search for ways to make another storytelling possible by emphasising both subjective and collective accounts, and question the interventions on our geography, nature and culture through cultural references. In my works, I try to establish a peculiar dialogue with different aspects of the culture of Dersim, and make the violence against all living and nonliving beings, nature and people as a whole visible. I regard the works in this exhibition as not the final result but rather a beginning of a long-term artistic research.

3 Aslan, A. R. “Munzur Baba’nın Kırveleri Küçük Gurbet Kuşları” (2009) in *Munzur (Dersim Etnografya Dergisi)* 2009, no. 1, Ankara: Kalan Yayınları, 2009.

4 Deniz, D. *Sudan Sebepler*, eds. Cemil Aksu, Sinan Erensü, Erdem Evren, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.

Kutsal Olan ve Olmayan: “İşte Bütün Mesele” Bu Mu?

Çiçek İlengiz

Dağdaki Keçi, Gökteki Ay, Sudaki Balık sergisinde rezzan gümgüm bizleri insanın doğanın yalnızca bir parçası olduğu bir ekolojik kurgunun Dersim’de somutlaşan deneyimi üzerinden egemenlik, biyoçeşitlilik ve kültürel çeşitlilik üzerine düşünmeye davet ediyor. Bu yazıda sergideki işlerinin beni götürdüğü bir soru üzerine -biraz da- sesli düşünceğim: Dersim’in ötekileştirilme ve marjinalleştirilme tarihini kutsal olanı gündelik olandan ayırıştırma tarihi olarak okuyabilir miyiz?

Dersim halkı, Osmanlı İmparatorluğu’nun son yüzyılından itibaren sistematik olarak “kutsal olmayı kutsal kabul ettiği” gerekçesiyle, dağa taşta tapan, dönemin hegemonik dinî ve yönetsel formlarına modern yapıyla uyumlanmayı reddederken karşı duran bir topluluk olarak etiketleniyor.¹ Etiketlerin renkleri ve şekilleri ise kullananın o anda harekete geçirmek istediği ırkçılık ve ayrımcılık dozuna göre değişiklik gösteriyor. Kimi zaman bölgede konuşulan Kurmanci ve Kurmancki, “dağ Türkçesi” olarak adlandırılarak yazılı kültürün sözlü kültür üzerindeki hâkimiyetini arkasına alarak Kürt halkının tarihini yok sayıyor. Kimi zaman çapulculuk ve “dağa taşta tapma” kavramları, otorite ve dinî kurumsallaşma yokluğunu uydurarak soykırım dahil katliamlara meşru zemin hazırlıyor. Devletin egemenliğine farklı katliamlar arasında süreklilik kurarak vurgu yapılmak istendiğinde ise, Ermeni Soykırımı’nda (Dersim halkının devletle işbirliği yapmaması sayesinde) hayatta kalmış Ermenilere atıf yapılarak, “Ermeni etkisinde kalan Kürt-Aleviler” öznesi kurgulanıp bu etiketler çeşitlendiriliyor. Dolaşıma her ne kadar merkezî yönetimler tarafından sokulmuş olsalar da söz konusu etiketlerin kullandığı gelişmişlik ölçütleri, farklı dönemlerde farklı politik, kültürel ve etnik toplulukların kendi egemenliklerini tanımlamak adına kendi meşreplerince kullanabildiği Dersim etiketleri olarak karşımıza çıkıyor.

Dağ Keçileri, Avcılar, Hafıza

Bu etiketin egemenlik kurmada kutsal olan ve olmayan arasında ayırım yapmadaki rolünü “Dağdaki Keçi” video-işine odaklanarak irdelleyeceğim. “Dağdaki Keçi” videosu Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olduğu gerekçesiyle korunma altına alınan yaban keçilerinin avlanmasını dair açılan ihaleye dikkat çekiyor. (...) Avlanma ihalesiyle ilgili yapılan mülakatların anlatıcılığında bir dağ keçisinin büyük bir seçicilikle otlandığını görüyoruz.

1 Osmanlı İmparatorluğu döneminde Dersim ile ilgili yazılmış raporlar için bkz. Cihangir Gündoğdu ve Vural Genç, *Dersim’de Osmanlı Siyaseti: İzale-i Vahşet, Tashib-i Itikad ve Tasfiye-i Ezhan 1880-1913*, İstanbul: Kitap Yayınları, 2013.

İlk görüşmecinin sesi, izleyiciyi bölgedeki inancın iyi ve kötü kabul ettiklerinin beraberinde getirdiği yükü tanıttırıyor. Dağ keçilerinin avlanmasını “büyük günah” olarak nitelendirerek bu günahın bedelini katilin değilse bile katilin soyunu devam ettirenlerin ödeyeceğini belirterek, keçilerin Dersim’in kutsal dünyasının bir parçası olduğunu ifade ediyor. Bu kutsallık tasvirinin yaşamsal döngüleri, bireyin zamanının ötesine geçiyor ve kuşaklar arası bedel aktarımını kapsayan bir zaman anlayışına işaret ediyor. Bu zamansallık, bünyesinde, cezası çekilmemiş insanlık suçlarının adaletle buluşması için süregiden politik mücadelelerin de kuşaktan kuşağa aktarılışını barındırıyor. İnkâr ve cezasızlık politikalarındaki ısrar, bedelleri kuşaktan kuşağa aktarırken, adaletle buluşma arzusu da suçun işlendiği ânı aşarak havada asılı kalmış bedellerle birlikte günümüze ulaşıyor. Böylece her kuşak, cezasız kalmış olan insanlık suçlarının sonuçlarını miras edinerek hayata gözlerini açıyor, kendi maruz kaldığı şiddet ve parçası olduğu mücadele deneyimlerini ortak akla ekleyerek Dersim aidiyetini yeniden kurguluyor.

Çobandan Nebre: Mizur’dan Munzur’a

Videoda duyduğumuz üçüncü görüşmecinin, dağ keçisinin Munzur nehrine dönüşen Mizur’la birbirinden bağımsız düşünülemeyeceği vurgusunun altında büyük bir mitolojik repertuar yatıyor. Benim gibi Dersim’e dışarıdan bakanlarda ilk etapta şok etkisi yaratan bu mitolojik külliyatı birarada tutan doğa, insan ve kutsallık algısı, ege-menlik kavramını oluşturmada kullandığımız kategorik ayrımları radikal biçimde ters yüz edecek bir güce sahip. İnsanların kendi aralarındaki bağları anlamada türlü güçlüklerle cebelleştiği bir zamanda, tüm canlılar arasındaki bağlantıyı sürekli biçimde aktif tutan bir kutsallık ideali karşısında, merkezî otoritenin kendi varlık gerekçesini ve kurduğu tahakküm ilişkilerini sarstığı için devamlı saldırıya geçmesi kaçınılmaz hâle gelmektedir diyebilir miyiz? Başka bir deyişle, insanın doğayla kurduğu ilişkide kutsallığın eşit dağıldığı bir toplumsal düzen idealine, insanın doğa üzerine kurduğu hâkimiyeti ve tahakküm ilişkilerini normalleştirerek entegre etme çabasının tarihine, Dersim inanç sisteminin marjinalleştirilme hikâyesi diyebilir miyiz?

Rüyalar ve Gerçekler

Bu soruları yalnızca Dersim’in merkezî otoriteler tarafından nasıl algılanageldiğine bakarak cevaplamak bizlere tutunacak mitik anlatılar verebilir. Doğanın “iklim krizi” ismini koyduğumuz isyanına güç vermek adına, Dersim’in kutsal ekoloji mitlerinin yayılmasına ön ayak olmak hiç de fena olmayabilir.

Pratikte deneyimlenmesi her ne kadar farklı egemenlik kurma arayışları tarafından (merkezî otorite, devrimci tahayyül, Alevi kurumları ve kendi ilericiliğini kurumsallık yokluğu üzerinden tanımlamaya ihtiyaç duyagelen her tür politik öznellik) türlü biçimlerde etiketlenerek zorlaştırılmış da olsa, Dersim, Türkiye sınırları içerisinde doğayla insanın kurduğu bağlantıyı eşit bir kutsal dağlımda görme idealini canlı tutan tek bölge. rezzan gümgüm’ün Dersim’in taşı toprağıyla hemhâl oluş görsellerinin,

doğa ve insan ilişkisindeki tahakkümün başaşağı çevrilebileceği idealinin gücüyle rüyalarda ve gerçeklerde bizleri buluşturması dileğiyle.

Çiçek İlgiz, Forum Transregionale Studien, Berlin

Bu metin, Çiçek İlgiz'in rezzan gümgüm'ün "Dağdaki Keçi, Gökteki Ay, Sudaki Balık" sergi kitabı için yazdığı "Kutsal Olan ve Olmayan: İşte Bütün Mesele' Bu Mu?" isimli yazısından alıntıdır. İlgiz'in metninin tamamını, "Dağdaki Keçi, Gökteki Ay, Sudaki Balık" sergisi için hazırlanan "Kutsal-Doğa" isimli kitapta, sergi süresince okuyabilir veya aşağıdaki karekod aracılığıyla dijital bir kopyasına erişebilirsiniz.

The sacred and nonsacred: Is that the question?

Çiçek İlengiz

In the exhibition *Goat on the Mountain, Moon in the Sky, Fish in the Water*, rezzan gümgüm invites us to reflect on sovereignty, biodiversity and cultural diversity through the particular ecological construct exemplified in Dersim, where humans are regarded as only a part of nature. In this text, I will try and contemplate outloud a question gümgüm's works in the exhibition have led me to: Can we read Dersim's history of otherisation and marginalisation as a history of separation of the sacred and the mundane?

Since the last century of the Ottoman Empire, the people of Dersim have been labeled as a community of mountain and stone worshippers, and claimed to have systematically "revered the unsacred" by refusing to adhere to the modern framework of the period with its hegemonic religious and administrative forms.¹ The shape and colour of these labels varied depending on the extent of racism and discrimination the perpetrator wished to enact. At times, Kurmanci and Kirmanci spoken in the region were deemed "mountain Turkish" to undermine Kurdish history, with the presumption of written cultures' supremacy over oral cultures. Occasionally, the notions of looting and "worshipping mountains and stones," would be taken as indicators of a lack of authority and religious institutionalization, which would then be used to legitimatise massacres, including genocides. When the intention was to emphasize the sovereignty of the state by establishing a continuity between different massacres, the fictional subject of "Kurdish-Alevis under Armenian influence" would be put forth, in reference to the Armenians who survived the Armenian Genocide thanks to the Dersim people's refusal to cooperate with the state. Although such claims would first be put in circulation by central authorities, these labels have been used by different political, cultural and ethnic groups to assert their sovereignty on Dersim, to various degrees and time and time again.

Mountain Goats, Hunters, Memory

I will explore the uses of these labels in asserting dominance by distinguishing between the sacred and nonsacred, through the video work "The Goat on the Mountain." "The Goat on the Mountain" draws attention to the wild goat hunting auction initiated by the Ministry of Agriculture and Forestry, targeting a species otherwise under protection on the grounds of danger of extinction.

1 For reports on Dersim during the Ottoman Empire, see Cihangir Gündoğdu and Vural Genç. *Dersim'de Osmanlı Siyaseti: İzale-i Vahşet, Tasbib-i Itikad ve Tasfiye-i Ezhan 1880-1913*, İstanbul: Kitap Yayınları, 2013.

(...) We watch a mountain goat grazing with great selectivity, while listening to the interviewees' recounting of the hunting auction. The first interviewee introduces the audience to the burden that comes with what the faith in the region regards as good and bad. Describing the hunting of mountain goats as a "great sin," he states that if not the murderer, their descendants will pay for the killing of goats, since they are a part of the sacred world of Dersim. The vital cycles that are part of this depiction of sanctity transcend the individual's lifetime, implying an understanding of time where debts can be passed down through generations. This temporality also includes the inheritance of ongoing political struggles for justice for unpunished crimes against humanity. While policies of denial and impunity persist, and result in inherited debt through generations, the desire for justice extends far beyond the crime, with many of these debts still lingering in the air today. Thus, each generation is born having inherited the consequences of crimes against humanity that have gone unpunished, and reconstitutes the collective identity of Dersim by adding their own struggles and experiences of violence to it.

From the Shepherd to the River: From Mizur to Munzur

In the third interviewee's remark on the correlation between the mountain goat and Mizur, who transforms into the Munzur River, lies a broad mythological repertoire. The particular perception of nature, humans and sanctity which constitutes this mythological corpus, and often initially shocks outside observers of Dersim like me, holds the power to radically invert the categorical distinctions at the root of the concept of sovereignty. Are the central authority's continuous attacks on this ideal of sanctity that aims to keep the link between all living beings active becoming more inevitable, as it undermines the central authorities' existence and relations of dominance at a time when people are also struggling to comprehend their connection to one another? In other words, can we regard the marginalisation of the Dersim belief system, as a history of the normalisation and integration of the principle of human domination over nature, to an ideal of a social order where sanctity is distributed equally among humans and nature?

Dreams and Realities

Answering these questions only by looking at how Dersim has been perceived by the central authorities can provide us mythical narratives to hold onto. It might also be a good idea to help disperse the sacred ecological myths of Dersim to aid the nature's rebellion, which we call the "climate crisis."

Although various quests of dominance (the central authority, the revolutionary imagination, Alevi institutions and all kinds of political subjectivities that feel the need to claim progressiveness through an absence of institutionalisation) make it difficult to experience the ideal of an equal relationship and distribution of sanctity between

humans and nature, Dersim is the only region in Turkey that keeps this ideal alive against all odds and labels. I hope that rezzan gümgüm's works, where she becomes one with the rocks and soil of Dersim, can bring us together in dreams and realities where relationships of dominance between humans and nature can be turned upside down.

Çiçek İlengiz, Forum Transregionale Studien, Berlin

This is an excerpt from Çiçek İlengiz's text titled "The sacred and nonsacred: Is that the question?" which she wrote for the artist book in rezzan gümgüm's exhibition "Goat on the Mountain, Moon in the Sky, Fish in the Water." You can read the full version in the book or access a digital copy via the QR code below.

rezzan gümgüm

1978 yılında Varto'da doğan sanatçı, Ankara Gazi Üniversitesi lisans sanat eğitiminin ardından, İtalya'da Macerata Güzel Sanatlar Akademisi'nde sanat eğitimi aldı. Ankara'da Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü'nde sanatta yeterlik eğitimini tamamladı. Madrid Complutense Üniversitesi'nde bir yıl performans ve video üzerine eğitimler aldı ve doktora tezi ile ilgili araştırmalar yaptı. Üretimleri farklı sanat pratiklerini kapsar: Performans, video, enstalasyon, fotoğraf vb. Çalışmalarında yapılandırılmış gündelik hayatta kişisel ve kolektif deneyimlerin sanatsal ifade olanaklarını araştırır. Özellikle kent ve kırsal alanlarda ekolojik ve politik sorunlara odaklanan sanatçı cinsiyet, kimlik, doğa, biyoçeşitlilik kavramlarını ekofeminist bir yaklaşımla ve samimiyetle ele alır. Sanatsal yaratımı yaşama eşdeğer bir eylem olarak gören ve çalışmalarını gündelik yaşam durumlarıyla ilişkilendiren sanatçının; Henri Lefebvre'in "Günlük hayat bir sanat haline gelmeli" ve "İnsan kendi hayatını bir sanat eseri olarak yaşayabilir" görüşü üretimlerinin temelini oluşturur. Çeşitli kurumlarda sanat eğitimi dersleri verir ve sanat makaleleri yazar. Rê kolektifin kurucu üyesidir.

Born in 1978, in Varto. She graduated from Gazi University, Ankara with Bachelor's Degree in Art, later she studied in Macerata Fine Arts Academy, Italy. She completed her Proficiency in Arts studies in Faculty of Fine Arts, Hacettepe University. She has taken courses on performance and video and done research on her Doctorate Thesis in Complutense University, Madrid. Her artistic works cover various practices; like, performance, video, installation, photography. Through her works she explores the possibilities of artistic expressions of personal and collective experiences in the structured everyday life. She particularly focuses on the ecological and political problems in urban and rural areas and handles the concepts like gender, identity, nature, biodiversity within ecofeminist perspective and sincerity. She regards artistic creation as an act which is equivalent to life and relates her work to the situations in everyday life. Her works are based on Henri Lefebvre's ideas, like, "Everyday life should become an art" and "One can live his/her life like a work of art". She gives art education in various institutions and writes on art. She is the founding member of Rê collective.

<https://www.behance.net/rezzangumgum>
rgumgum@gmail.com

DAĞDAKİ KEÇİ, GÖKTEKİ AY, SUDAKİ BALIK GOAT ON THE MOUNTAIN, MOON IN THE SKY, FISH IN THE WATER

27 Nisan *April* - 24 Haziran *June* 2023

rezzan gümgüm

organizasyon *organization* Depo İstanbul

sergi koordinasyonu *exhibition coordination*

Marina Papazyan, Mert Sarısu, Aslı Çetinkaya

teknik destek *technical support* Turan Tayar, Kadir Çelik

grafik tasarım *graphic design* Erhan Muratoğlu

metinler *texts* rezzan gümgüm, Çiçek İlgengiz

çeviri *translation* Marina Papazyan

düzeltili *proofreading* Asena Günel, Marina Papazyan

fotoğraflar *photo credits* Rê kolektif

teşekkürler *thanks to*

Asena Günel, Aslı Çetinkaya, Marina Papazyan, Mert Sarısu, Nevra Arslantürk,
Erhan Muratoğlu, Özgür Şahin, Ali Mükan, Ümit Karabulut, Nur Kemal Yıldız,
Saniye İldeniz, Caner Aktan, Metin-Kemal Kahraman, Serdar Baba,
Barış Yıldırım, Çiçek İlgengiz, Dilşa Deniz, Ahmet Kerim Gültekin, Turan Tayar,
Kadir Çelik, Ferhat Koç

destekleyenler *supported by* CultureCIVIC: Sanatsal Üretim Fonu

baskı adedi *print run* 500

baskı *print* Sena Ofset

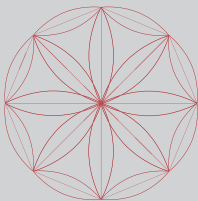

Funded by
the European Union

CultureCIVIC
Kültür-Saniet
Destek Programı

FAI

DEPO / Tütün Deposu
Lüleci Hendek Caddesi No. 12
Tophane 34425 İstanbul

<https://www.depoistanbul.net/>

